

FABIANO MASSIMI

'Meer dan een spannend misdaadverhaal. Dit is geschiedenis.' – *Knack*

DE DUIVEL VAN BERLIJN

X
VANDER

HISTORISCHE THRILLER

1

Er was die nacht een winkel afgebrand.

Toen Peter Rach uit de tram stapte in Boschstrasse, niet ver van het appartement op het Karl Marx-Hof waar hij woonde, wervelde er in de ijskoude ochtendlucht van Wenen nog rook tussen de gebouwen. Brand was geen zeldzaamheid in de stad. Met alle kachels en haarden die dag en nacht werden opgestookt om een miljoen inwoners te verwarmen had de brandweer genoeg te doen. Maar in Döbling, de buitenwijk waar Rach het afgelopen jaar had gewoond, was het de eerste keer dat er iets afbrandde. Hoewel hij moe was na zijn nachtdienst in het stadshuis, besloot hij daarom af te wijken van zijn gebruikelijke route en zich naar de plek te begeven waar al die rook vandaan leek te komen. *Ooit een politiemann*, zei zijn voormalige beste vriend graag vaak, *altijd een politiemann*. En dat was waar, ook al had hij geen penning meer.

De Boschstrasse liep een paar kilometer parallel aan het spoor en eindigde niet ver van de Donau. Er waren veel winkels in de straat: drogisterijen, furniturezaken, kruideniers, ijzerwaren, alles wat van nut kon zijn voor het dagelijks leven in een kleine stad. En dat was Döbling, een stad binnen een stad. De arbeiders, voor wie het Karl Marx-Hof bestemd was, werkten in fabrieken verspreid over de hele hoofdstad, maar hun gezinnen kwamen nooit buiten de grenzen van het district. Het reuzenrad van het Prater, dat met zijn zestig meter hoogte boven de daken uitstak, bevond zich een paar metrohaltes verderop, maar voor de inwoners van Döbling vormde het een onbereikbare luchtspiegeling, bijna net zoals de maan.

Toen Rach dichterbij de afgebrande winkel kwam, begonnen

zijn ogen te prikken en werden ze vertroebeld door tranen. In zijn jaszak had hij een satijnen zakdoek, maar hij moest er niet aan denken om die te gebruiken, dus droogde hij de tranen af met zijn sjaal, die hij vervolgens voor zijn gezicht hield om zijn mond en neus zo goed mogelijk te bedekken. Het was een sjaal van ongebleekte wol, dik en warm, net zoals de jas waar hij bovenuit stak, maar toen Rach vijftig meter van zijn bestemming was en de oude man herkende die zonder een spiertje te vertrekken midden op straat naar de ramp stond te staren, ging er toch een rilling door hem heen.

Van kleermakerij Nettel, een instituut in de wijk, waren alleen nog door de vlammen zwartgeblakerde bakstenen over en scherven van de gebroken ruiten, verspreid over de grond. De binnekant was een holte van as waarin niets gered kon zijn: niet de kleding die gereed was en tentoongesteld hing, niet de rollen stof die naast elkaar op de planken lagen, noch het povere, maar waardige meubilair dat in de loop der jaren duizenden klanten had verwelkomd. Nu zou het niemand en niets meer verwelkomen. Het vuur had alles verteerd, met een precisie die de bezorgdheid van Rach aanwakkerde.

Twintig meter van de oude Nettel bleef hij staan. Hij wilde niet dichterbij komen. De kleermaker en hij kenden elkaar niet, en wat voor troost zou hij hem überhaupt kunnen bieden? Welke woorden zouden ooit de pijn kunnen verzachten van een hele wereld die zo verloren was gegaan? De brand was inmiddels al lang gedoofd en alleen zij tweeën waren op straat. Geen brandweer, geen politie, zelfs de onvermijdelijke groep van nieuwsgierige bejaarden, flierefluiteren en kinderen ontbrak, want iedereen wist wat er werkelijk was gebeurd.

In een kleermakerij is geen gebrek aan brandbaar materiaal, maar niets brandt en verteert zo volledig in zo korte tijd. En wat kan midden in de nacht in een winkel zo'n hel ontketenen?

Döbling was ver van Wenen, en Wenen was ver van Duitsland,

maar de vonken van een vuurzee verplaatsen zich met de wind en kunnen enorme afstanden afleggen.

De tragedie van Ytzak Nettel was niet te wijten aan een ongeluk, maar aan het feit dat de oude kleermaker een Jood was.

Alsof de rook van het voorval zijn geest was binnengedrongen en al zijn gedachten had verduisterd, begaf Peter Rach zich verslagen en geschokt door wat hij had gezien naar huis, zonder op zijn omgeving te letten, ondergedompeld in zorgen om het heden en herinneringen aan de gebeurtenissen die zijn leven anderhalf jaar geleden op zijn kop hadden gezet. Daarom had hij waarschijnlijk tot het laatste moment niets door. Zijn blik was neergeslagen.

Het Karl Marx-Hof, het gebouw waarin hij woonde, was nog geen drie jaar oud, maar was al beroemd in heel Europa. Het woningcomplex was op bevel van het stadsbestuur in recordtempo uit de grond gestampt, was ruim een kilometer lang en vijf verdiepingen hoog, en had een aantal tuinen die ter beschikking stonden van iedereen. De voorzijde had twee kleuren, oker en terracotta, en je kon naar binnen via een van de vier bogen die er een beetje uitzagen als gekantelde zuigers, wat een verwijzing was naar de arbeidersklasse waarvoor het complex dat bijna veertienhonderd appartementen telde, bedoeld was. Dankzij zijn baan als nachtwaker op het stadhuis van Wenen had Rach een van de grotere, een driekamerwoning, toegewezen gekregen. Het was een flinke afstand van het centrum, en het contact met zijn burens, die zowel qua achtergrond als levensstijl enorm van hem verschilden, was nooit verder gegaan dan een vluchtig knikje wanneer hij ze in de gang of op de trap tegenkwam, maar die drie kamers met badkamer waren meer dan genoeg voor wat hij nodig had, helemaal omdat hij er alleen woonde. Bovendien was het gratis. De doorslaggevende factor die hem had overgehaald om het aanbod van zijn werkgevers te accepteren was echter een

andere: de kans dat iemand hem zou komen zoeken in Döbling was zo goed als nul, en hij wilde niet gevonden worden.

‘Herr Rach! Herr Rach!’ klonk een hoge kinderstem achter hem.

Hij draaide zich om en glimlachte naar Greta Honecker, de elfjarige dochter van de bureu, de enige met wie hij meer dan af en toe een groet had uitgewisseld. ‘Hallo, Gretchen.’ Hij stak zijn hand in zijn zak op zoek naar het gebruikelijke muntje. ‘Ben je niet te laat? Het is een schooldag...’

‘Ik ren wel,’ antwoordde het meisje. Ze kwam dichterbij en bood hem een opgerolde krant aan. ‘Ik kon u niet zonder uw krant achterlaten!’

Rach knikte tevreden, gaf haar het geld en pakte de krant aan. Zoals gewoonlijk vouwde hij hem meteen open en bekeek snel de voorpagina op zoek naar nieuws over wat er buiten de grenzen gebeurde. En zoals gewoonlijk trof hij de naam die hem obseerde aan in een van de grote koppen.

‘Hoe kan het dat u vandaag later bent?’ vroeg Greta nieuwsgierig. Een erger gewoontedier dan Rach bestond niet en op het Karl Marx-Hof gebruikten ze de oude anekdote over Kant nu voor hem: om altijd de juiste tijd te hebben hoefde je je horloge niet af te stemmen op de klok van Sint Paulus, de kerk in de wijk, het was voldoende om bij het raam te gaan staan en te wachten tot Rach ’s avonds vertrok of ’s ochtends weer terugkwam. ‘Was de tram te laat?’

‘De tram is nooit te laat, Gretchen. Ik ben verdwaald op straat.’

Greta barstte in lachen uit, alsof het de grootste grap ter wereld was. Daarna wierp ze een blik omhoog, naar de lucht, en werd haar glimlach breder. ‘Fijne dag dan, Herr Rach. Ik denk dat vandaag echt bijzonder wordt!’ Een buiginkje, een pirouette en het meisje rende weg, met haar honingblonde haar dat schitterde in de koude Weense zon.

Rach bleef haar betoverd nakijken, hij zou het fijn hebben ge-

vonden om een dochter zoals zij te hebben. Maar hij kwam met beide benen terug op de grond, toen zijn eerdere donkere gedachten de ochtend weer verduisterden.

Vandaag is al bijzonder, bedacht hij. Maar bijzonder wil niet zeggen goed.

Hij kwam aan bij de deur naar zijn trap die hetzelfde was als honderd andere deuren in het gebouw, behalve dat hier nummer 28 op stond. Hij deed hem open en ging de hal in. De architect van het complex, ene Karl Ehn, had alles wat met het project had te maken voorzien van de maximale functionele eenvoud, en dus waren de hal en de trap wars van enige opsmuk: grijze, stenen vloeren, gewitte muren, smeedijzeren leuning zonder versiering. De verdiepingen onderscheidden zich alleen van elkaar met een Romeins cijfer boven aan elke trap. De enige esthetische concessie bestond uit de smalle spiegel die de twee deuren in het midden van elke overloop scheidde. Rach was nooit een ijdel man geweest, integendeel, maar sinds hij in Wenen woonde, werd hij gedwongen om elke keer dat hij van huis ging of terugkwam in de spiegel te kijken. Ook die dag bezorgde zijn spiegelbeeld hem weer een enigszins ontheemd gevoel, maar toen hij constateerde dat alles in orde was – zijn haar dat pikzwart was hoewel hij de veertig al was gepasseerd, zijn lange maar verzorgde baard die bijna zijn hele gezicht bedekte, zijn buik wat boller dan hij eigenlijk wilde – liep hij de spiegel voorbij, de vijfde en laatste verdieping op.

Terwijl hij zijn sleutel tevoorschijn haalde en zijn deur naderde, werd hij afgeleid door een onbestemd gevoel. Natuurlijk, het afbranden van de kleermakerij had hem van streek gemaakt, en de naam in de krant was als een tweede klap aangekomen. Maar er was nog iets wat niet klopte. Rach was meer een man van logica dan van instinct, maar in de loop der tijd had hij geleerd dat alleen logica of alleen instinct niet genoeg is, soms moest je je op beide verlaten. Daarom bleef hij even doodstil staan op de deur-

mat, zijn zintuigen op scherp om alles op te vangen. Hij nam niks waar. Hij boog naar de deur toe, zoals hij elke dag deed, en zoals elke dag bracht hij zijn ogen dichterbij om te kijken of de haar die hij tussen de deurpost en de deurkruk had gespannen nog op zijn plek zat.

De haar zat er niet.

Ze hebben me gevonden.

Rach werd overvallen door een vage duizeling. De overloop begon om hem heen te draaien. Zonder geluid te maken ging hij weer rechtop staan, maakte de knopen van zijn jas los en stak een hand in de binnenzak van zijn colbert.

Toen de hand weer tevoorschijn kwam, had hij een pistool vast.

Nog steeds even langzaam stak Rach de sleutel in het slot, waarna hij hem stil, millimeter voor millimeter, naar rechts draaide. Tijdens de uitgestrekte seconden die de operatie vergde, verdween de rest van wereld naar de achtergrond. Het licht, de geluiden, de geuren waren allemaal teruggebracht tot een verre echo van de werkelijkheid. Op dit moment bestonden alleen zijn hand op de sleutel en zijn hart dat als een bezetene tekeering in zijn borst.

Ze hebben me gevonden.

Minuten, uren, dagen later voltooide de sleutel zijn rondgang, wat een minuscule klik teweegbracht die in de oren van Rach weerklonk als de donder.

Van binnen kwam geen geluid.

Hij stopte de sleutel weg en duwde de deur voorzichtig open. Het licht in het appartement was zwak en helder. Het kwam van de ramen in de eetkamer, waar de gordijnen altijd open waren, want op de vijfde verdieping waren geen balkons, niemand kon hem daar bespioneren.

Met het hart in de keel en de zekerheid dat iemand – *wie?* – tijdens zijn afwezigheid het huis was binnengekomen, stak Rach het pistool voor zich uit en deed de deur verder open.

Op dat moment, alsof die minimale beweging een mechanisme in werking had gezet, klonk er een melodie op uit het binnenste van het appartement, een pianostuk dat Peter Rach heel goed kende – *kon het waar zijn?* – en dat hem even de adem benam.